

Vajda Gábor szelleme

„Az ember, akár mint egyén, akár mint közösség, belepusztul, ha nem vállalhatja a gondolatait, véleményét, szükségleteinek megfogalmazását, s mindennek velejáróját: jogos igényeinek kielégítését. A szellemi anyagcsere az ember erkölcsi létének tanúbizonysága és testi épségének is előfeltétele.” (Vajda Gábor: *Próza és idea*. 252. p.)

Szívesen folytatnám Vajda Gábor veretes gondolatainak mély igazságát, de ebbe a hiányba ő sajnos tényleg belepusztult! Emléke legyen áldott! Csak az vigasztal, hogy ezzel a szellemi óriással többször személyesen is beszélgettem e földi létben. A hetvenes, nyolcvanas évekbeli délvidéki és erdélyi életérzésekben egy húron pendültünk, hogy aztán Budapesten, a Wekerletelepen borba fojtsuk jogos indulatainkat; a trianoni határon kívül rekedt magyarok pusztá létét sem ismerték el annak idején: jugoszlávnak vagy románoknak tartottak bennünket!

Vajda Gábort az Aracs folyóiraton keresztül ismertem meg. Kirándultam Szabadkán, valami ünnep volt, és a gyönyörű szecessziós városháza előterében egy tanítónő (még gyönyörűbb volt) árult gyerekkönyveket, megvettem az összes magyar újságot is, köztük az Aracs folyóiratot – borítóján egy romtemplom –, A délvidéki magyarság közéleti folyóirata alcímmel. Budapesten kiolvastam, balzsamozta szívem-lelkem. Ez a Vajda Gábor felelős főszerkesztő rokonlélek! Azonnal írtam egy levelet a megadott szerkesztőségi címre, utólag kiderült, hogy ez a szabadkai Városi Könyvtár címe, ahol ő az igazgató! Ezt a levelemet a következő Aracs-számban vezércikként közölte (Aracs, 2002/1. II. évf.), azzal a megjegyzéssel: „...Önt hozzánk közel álló embernek érezzük, írást kérünk Öntől.” Jóval című levelemből és versrészletemből így lett vezércikk. Az utolsó bekezdését idézem: „Nekem, egyszerű halandónak, talán lesznek egyszer magyarmegváltó híreim is. Nesze neked, határtalan optimizmus! Addig

is, maradok szertettel, és Isten áldja Önöket: Jóval...” (Aracs, 2002. február 20., II. évfolyam, 1. sz. 5. p., Juhos-Kiss János).

Tegnap este a régi Aracs-számokat és Vajda Gábor könyveit lapozgattam, közben potyogtak a könnyeim. Öregszem! Szeretném, ha erősnek, vicces-ironikusnak látnának! Feleségem is meglepődött! Vajda Gáborra emlékezem, mondtam. „Látod, ezt a *Próza és idea* című könyvét 2004. december 8-án dedikálta nekem itt, ahol most ülök, ezen a támlás széken, akkor Csabával voltál áldott állapotban. Emlékszel? Előtte voltunk a szabadkai Városi Könyvtár meghívottjai, telt házzal fogadott Vajda Gábor igazgató és magyarjai, a felnagyított linómetszeteid voltak kiállítva körbe-körbe a díszteremben, én két megjelent könyvemből olvastam fel, az egyik fiatalember külön lelkendezett, hogy szülei székelyek, Szabadkára költöztek, ő már itt született. Emlékszel?”

Gábor egy budapesti konferenciára kapott meghívást, egy tanítónő, annak fia és szerelme társaságában meglátogattak engem is. Bográcsoltunk a kertben, piros és sárga paradicsomot szolgáltam fel, a tanítónő megjegyezte: „Látod, Gábor, mondtam én, hogy van sárga paradicsom is...” Míg válogatták a paradicsomokat, Gábor odasúgta nekem, hogy a tanítónő fia sem magyarul, sem szerbül nem beszél jól, irodalmi szinten, pedig az édesapja szerb. A délvidéki magyarok sem magyarul, sem szerbül nem tudnak tökéletesen, a többi között ezért kellene az újvidéki Magyar Tanszéket Szabadkára költöztetni, mert a környék magyar többségű!

Vajda Gábor vágya, hogy Szabadkán magyar egyetem legyen, örök álomba merülhet? Részen megadatott a vajdasági magyar autonómia, csak ott hibádzik, hogy előtte több évtized alatt a délvidéki magyar fiatalok (a Kárpát-medence viszonylatában is) zöme már elhagyta szülőföldjét, megélhetést keresve az NSZK-ban... Hogyan

tovább? Vajda Gábor hármass autonómiában – szerb–magyar–horvát – képzelte el a délvidéki életet: „...*Önmagában is sokat jelent, hogy a hármass autonómia realizálhatónak látszik. Ám a változások ezúttal is csupán formálisak lesznek, ha az autonóm ember a média túlnyomórészt liberálkommunista szelleme miatt ezután sem juthat kifejezésre, vagyis a demokrácia helyett továbbra is marad az ostoba tekintélyelvűség, az elhallgatás, a hazudozás és rágalmozás, akkor – »halálfiak« vagyunk* (Orbis, 1999).

Kedves Gábor! Boldog feltámadást! Megváltozott a világ, majdnem Jóra! Ne aggódj! Én még igen! Élek! Szavaid izzanak bennem, bármelyik tanulmányodból, könyvedből idézhetnék, hisz te voltál a legnagyobb magyar gondolkodónk egyike, ha nem a legeslegnagyobb! Szabadkai négy-szobás lakásodban minden Kárpát-medencében megjelent könyv és folyóirat megtalálható volt a '60-as, '70-es, '80-as évektől kezdve s utána. Bármelyik íróról, költőről kérdeztem valamit, te lekaptál a polcra egy katonásan tisztelgő könyvet, s máris idéztél belőle, ha kellett kritikát, ha kellett, méltatást prezentáltál! Mind a négy szobád fala könyvespolcokon roskadozó könyvekkel és folyóiratokkal volt tele, még a végén minden falfelülete is, ott is olvastam! Elképesztő nagy tudással és jó szándékkal megáldott, felvértezett magyar és ember voltál! Gyakran meghívtak budapesti konferenciákra, olyankor vagy felkerestél, vagy én kerestelek meg, néztem nullásra borotvált bölcs fejed, figyeltem felcsillanó kék szemed lélektükrét, amikor éppen a kezembe nyomtam a piros-fehér-zöld szalaggal átkötött boromat... Gábor, minden veled töltött pillanat nagyon hiányzik, felnéztem rád! Minden mondvacsinált kivizsgálás nélkül a nemzetek veséjébe láttál. Szívedben jobbitási szándékkal, agyadban pontos diagnózissal

álltal elő, és körömszakadtáig ragaszkodtál, hit-tél a gyógyítás hatalmában! Neked olyan jól állt, hogy kitartó szenvedéllyel és keményen tudtál gesztikulálni! Szavaid megdicsőültek! Gábor, nagyon hiányzol nekem, egy félnemzedéknyi idővel előttem jártál, nem is Erdélyben, mint én, de ott és akkor sem léphettem lábaid nyomába, most már példát sem vehetek rólad, nem tanulhatok észkincesed gazdagságából, tapasztalatából, csak könyveidet, írásaidat én is kék szemmel (könnyes) lapozgathatom, egy kicsit még veled lehetek! Gábor, Isten veled, Isten Velünk!

Szabadkán nem valósult meg a magyar egyetem, nagy álmod, de azóta talán gyarapodott az egykor általad is irányított Városi Könyvtár könyvállománya: jóra! Hisz a múltban még azt kellett papírra vetned, hogy: „*A helyzet groteszk-jét növeli az a tény, hogy míg Újvidéken, a Magyar Tanszéken az ottani könyvtáros szerint vagy több ezer könyv évek óta vár a beiktatására a raktárban, addig Szabadka és Zenta újabb magyar könyvek hiányában szellemi éhhalállal küszködik. Ha ehhez hozzáteszem, hogy Újvidéken az egyetemistákon kívül a lakosság nemzetiségi összetétele miatt alig van olvasója a könyveknek, akkor egyértelművé tettem, hogy az elmúlt hetven év politikája most hat a legrémisztóbban. Most, amikor az ország elhagyásakor viszonylag magas illetéket kell fizetni, s e követelménynek legfeljebb az intézmények képviselői tehetnek eleget, s azok is ritkán. Pedagógusaink a kirakatokban is csak elvétve láthatnak magyarországi könyveket: rendszerint a kevésbé értékes irodalomból*” (Vajda Gábor: *Próza és idea*. Logos, Tóthfalu, 2003).

Budapest, Wekerletelep, 2018. június 25.